

Crtica iz života profesora Rudolfa Cesarca

IVICA VUKOVIĆ¹, ANĐA VALENT²

Hrvatski matematičar Rudolf Cesarec (1889. – 1972.), jedan od rodonačelnika zagrebačke geometrijske škole, svoj plodan nastavnički rad započeo je u srcu Hrvatskoga zagorja, u Krapini, nedaleko od Pregrade odnosno Donje Plemenščine, zavičaja svoga oca, na tamošnjoj privremenoj maloj realnoj gimnaziji. Prema tadašnjim propisima, nastavnik je najprije pristupio polaganju prisege.

Prisega je pisana prema standardnom obrascu, jednakom u svim školama pod ingerencijom zemaljske vlade u Zagrebu. Prisega se potpisivala pred upraviteljem nastavnog zavoda, uz nazočnost dvojice svjedoka, redovito nastavnika. Zanimljivo je da se prisega polagala višekratno, pri promjeni ustanove. Primjerice, profesor matematike i fizike Franjo Mihletić prisezao je četiri puta, kao namjesni učitelj donjogradske gimnazije zagrebačke, kasnije na realnoj gimnaziji na Sušaku te kao profesor nautičke škole u Bakru i napokon kao ravnatelj te iste nautičke škole. Ovo je puni tekst Cesarčeve prisege:

Vi ćete se zakleti živim Bogom, te vjeru zadati i obećati, da ćete Njegovu c. i kr. apoštolskomu Veličanstvu, premilostivomu gospodaru Franji Josipu Prvomu, caru austrijskomu itd. i apoštolskomu kralju ugarskomu, hrvatskomu, slavonskomu i dalmatinskomu i previšnjemu vladajućemu domu Njegovu biti svagda odan, vjeran i poslušan; da ćete se držati, kako zajedničkih državnih zakona zemalja krune ugarske, tako i zakona kraljevina Hrvatske i Slavonije; da ćete kao namjesni učitelj u privremenoj maloj realnoj gimnaziji u Krapini službu svoju vjerno i revno obavljati u smislu napatka i naredaba, izdanih od Bana ili od inih Vaših poglavara; da ćete predstojnika zavoda, gdje ste na službovanje pozvani sa počitanjem i propisanom poslušnosti susretati, o složnom djelovanju svih učitelja zavoda vazda svojski nastojati, među povjerenom Vam mladeži ne samo nauk i znanost, za koju ste određeni, nego i ćudorednost i propisani poredak svim Vašim silama poticati i širiti; kod ispita i rasudbe uspjeha učenika u naucima savjesnom strogošću i nepristranošću postupati i da se od svih dužnosti niti ljubavi, niti mržnjom, niti kojim mu drago drugim obzirima nigda ne ćete odvratiti dati; napokon da ćete službenu tajnu vjerno čuvati.

¹Ivica Vuković, Tehničko veleučilište u Zagrebu, Zagreb

²Anđa Valent, Tehničko veleučilište u Zagrebu, Zagreb

Sve, što mi je sada pročitano i što sam posvema jasno i dobro razumio, imam i hoću točno i savjesno ispunjavati. Tako mi Bog pomogao, blaž. Djevica Marija i svi sveci Božji!

Rudolf Cesarec, namjesni učitelj

Ovim potvrđujem, da je ova prisega pred menom u nazočnosti učitelja Blaža Rukavine i Josipa Kraišćana danas položena.

U Krapini, dne 31. listopada 1912.

Josip Kraišćan

Kao svjedok

Stjepan Kajba

Rukavina Blaž

upravitelj

Kao svjedok

Istoga dana, 31. listopada 1912. upravitelj Stjepan Kajba upućuje sljedeći dopis visokoj zemaljskoj vladi u Zagrebu:

Broj 296

*Predmet: Cesarec Rudolf, namjesni učitelj,
službena prisega, nastup službe.*

K broju 19.348 od 19. listopada 1912.

Visoka kr. zemaljska vlado!

Potpisano ravnateljstvo izvješćuje, da se novo postavljeni namjesni učitelj Rudolf Cesarec ovom ravnateljstvu danas prijavio, da se propisanoj službenoj prisezi podvrgao i svoju službu u ovom zavodu nastupio.

Jedan primjerak prisežnice i osobni iskaz rečenog učitelja podastire se u privitku.

Ravnateljstvo priv. male realne gimnazije u Krapini, dne 31. listopada 1912.

Stjepan Kajba,

upravitelj

Savjesni službenici visoke kr. zemaljske vlade sačuvali su ove dopise i danas su pohranjeni u dosjeu Rudolfa Cesarca koji se čuva u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

Uočimo da se prisega sastoji od četiri sastavnice. Najprije se priseže vladaru, koji utjelovljuje državni poredak, s ustaljenom formulom navođenja njegova punoga naslova. Zatim se priseže zakonima Ugarske te kraljevina Hrvatske i Slavonije, i napokon banu. Nama su zanimljivija ostala dva dijela ove prisege u kojima se priseže složnom djelovanju svih učitelja zavoda te odnosu prema učenicima među kojima

treba *ne samo nauk i znanost, nego i čudorednost poticati i širiti, a kod ispita i rasudbe uspjeha nepristranošću postupati.*

Dojmljiv je svečani ton ove prisege koji nastavniku ukazuje na važnost službe i na to koliko sama država skrbi o dostojanstvu te službe. Riječ su birane: nastavnik je *na službovanje pozvan* (izričaj koji danas koristimo samo za duhovna zvanja), a mladež mu je *povjerena*. Sigurno se svečanost ovoga čina dojmila mladoga Rudolfa Cesarca, sina stolarskog pomoćnika i skromne pralje, koji je zahvaljujući svojoj darovitosti, trudu i upornosti školovan u najboljim zavodima tadašnje Hrvatske.

Često se propituje je li povijest učiteljica života, *magistra vitae*, pri čemu se smetne s uma koliko je njezino poučavanje ponekad neizravno. Ovaj tako običan dokument sadrži i neke važne činjenice koje manje upućeni čitatelj neće uočiti. Priseznanje vlasti (vladaru, vladarskom domu, banu i poglavarima) danas izaziva razumljiv zazor, no karijera Rudolfa Cesarca najbolji je dokaz da tadašnje prilike nisu bile takve kakvima se na prvi pogled čine. Cesarec je prisegnuo u vrijeme kad mu je mlađi brat August bio u istražnom zatvoru u svezi atentata na bana Slavka Cuvaja, a prisegnuo je baš na dan drugoga atentata na istoga bana. Ništa od toga Rudolfu nije ometalo nastavak nastavne i znanstvene karijere u sustavima i režimima kojima je njegov brat bio otvoreni protivnik. A kad je došlo do društvenog i političkog preokreta, kad se više nisu potpisivale svečano sročene prisege i kad je gotovo svaki grad u Hrvatskoj dobio ulicu nazvanu po književniku Augustu, njegov stariji brat Rudolf dobio je nepopozivo rješenje o umirovljenju s navršениh 57 godina života.

I nije to jedina povijesna poruka koju skrivaju ovi dokumenti. Dopis *visokoj vladi*, pisan upravo kaligrafski savršenim rukopisom, uputio je profesor Stjepan Kajba, upravitelj privremene male realne gimnazije u Krapini. Nije on bio poslušni, bezlični pedagoški dužnosnik, kako bismo po službenom tonu dopisa možda pomislili. Među sveučilištarcima, osuđenima radi spaljivanja mađarske zastave, na čelu sa Stjepanom Radićem i Vladimirom Vidrićem, nalazi se i ime Stjepana Kajbe.